

ז. כשקובעה מחוץ לחלל הפתח, לפני הפתח או לאחוריו^(ט), יעמידה כשהיא נוטה^(ט) לצדדים^(ט)27. ויש שכתבו שתהיה נוטה בדוקא לימין^(ט).

צורת עמידתה

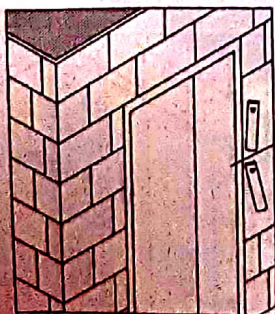
ח. יש להעמידה כדרך קריאתה, דהיינו שהשורה שכתוב בה 'שמע' תהיה העליונה. קבעה כשהיא הפוכה, י"א שלא יצא^(ט).

יג. אך יל"ד דעיקר האי דינא שיהיה דרך קריאתה, נאמר ביחס לעומד בתוך חלל הפתח, וכמש"כ הב"ח (בס"ס רפט בד"ה עשאה) וז"ל ומשמעות בשעריך הוא שתהיה נקראת לאותו שעומד בתוך חלל הפתח, עכ"ל. וממילא בניד"ד שבלא"ה קובעה מחוץ לחלל הפתח, אין מעלה שראשה יפנה כלפי הבית. אך מדברי האחרונים שהו"ד להלן עולה דבעי לקובעה דרך קריאתה כלפי הנכנס לפני שנכנס בחלל הפתח.

(יז) פת"ש (רפט,יא) בשם ס' חומות ירושלים. ונראה שסברתו משום שצריך שתעמוד דרך קריאתה. אך לענ"ד אין דבריו מוכרחים עפמש"כ בהערה הקודמת בשם הב"ח. ועוד דאי בעינן שתהיה נקראת לפני שנכנס בפתח, מסתבר שסגי גם כשנקראת בשעה שהוא מרוחק מעט מהפתח, ואז אין הבדל להיכן נטיית האלכסון. ומ"מ כיון שאין כל הפסד לנהוג כן, הבאתי את דבריו. בס' חובת הדר (פ"ט סקכ"ב) כתב בשם מזוז"מ שהקובע לפני הפתח יקבעה כשראשה כלפי הפתח דהיינו לצד שמאל, (וכשקובע לאחר הפתח מודה לפת"ש). וכנראה שטעמו כדי לקיים את דין הירושלמי שיהיה שמע רואה את פני הפתח. אך לענ"ד ברא"ש מבואר שלר"ת הפירוש של 'רואה פני הפתח' היינו פונה לחלל הבית. וביותר שהרי מבואר בתרוה"ד שכל הענין שיהיה שמע רואה את פני הפתח הוא כדי שיהיה כדרך קריאתה, והרי כלפי הנכנס בפתח היא נקראת יותר כשהיא פונה לצד ימין.

(יח) בביה"ל (לב,מה) כתב שאם נהפכו פרשיות התפילין יש מהאחרונים שפוסלים אף בדיעבד. וכוונתו כנראה לגר"ז (או"ח לב בקו"א סקט"ו), וכ"כ שם בא"א מבוטשאש, ובפשטות ה"ה לענין מזוזה. ויש סמך לזה

(27)

הפתח, דבשלמא לרש"י יל"פ 'שיהיה שמע' דהיינו הצד נחשב כשוכב. וכ"מ מל' רבנו ירוחם שכתב שאלכסון כשר כיון שאינו שוכב ואינו עומד, ומשמע שהעיקר שלא יהיה עומד לגמרי או שוכב לגמרי. ודלא כשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב לו) שפסל בנוטה יותר ממחצה.

(יא) תרוה"ד (סי' נב) והו"ד בכ"י ודרכ"מ (סי' רפט). ומקורו מדאיתא בירושלמי שיהיה שמע רואה את שבו כתוב שמע, 'רואה את פני הפתח' דהיינו פונה לחלל הבית, אך לר"ת שהיא שוכבת אין השמע פונה לעבר הבית, אלא לעבר התקרה, הריצפה, או מזוזות הפתח. וע"כ דלר"ת פירושו שהשורה העליונה שבה כתוב שמע תהיה סמוכה לחלל הבית.

(יב) אף שלדעת ר"ת כשאינו דרך קריאתה פסול, שהרי מה"ט פסל עומדת, י"ל דשאני הכא שהוא דרך קריאתה כלפי היוצא. ואף שר"ת בס' הישר שם השווה פסול נגר לנתינתה בדרך קריאה ביחס לנכנס. י"ל שר"ת רק למד משם שצורת עמידתה הוא דרך קריאתה, אך אינו פוסל עד שתעמוד שלא כדרך קריאתה לגמרי. ועוד דהעיקר להלכה כרש"י, דמעמידה זקופה אף שאינה דרך קריאתה, אלא דרך עמידתה בארון. ואף שהתרוה"ד נקט שם שגם לרש"י כשקובעה באלכסון ראוי לקובעה כששמע כלפי פנים, כדי שיהיה דרך קריאתה, אך ודאי שאינו לעיכובא וכמש"כ לעיל בפ"ו ס"ק עט.

(יג) והיכא שאין אפשרות לקובעה כשהיא נוטה כלפי הבית, ובידו לקובעה או זקופה או באלכסון כשהיא נוטה לרה"ר, יל"ע איך עדיף לקובעה. ולכאורה היה נראה שעדיף לקבוע כאלכסון אף שנוטה לרה"ר, דבזה אין כל חשש פסול וכנ"ל, משא"כ אם יתננה כשהיא זקופה, לר"ת היא פסולה. ונלענ"ד שכיון שהעיקר להלכה הוא כרש"י, ומבואר בתרוה"ד שם שגם לרש"י אם קובע באלכסון ראוי לקבוע כשהיא נוטה לבית, עדיף לקבוע בשלמות לפי רש"י, מאשר לחשוש לדעת ר"ת.

(יד) דהיינו כשאין אפשרות לקובעה בתוך חלל הפתח כמש"נ בפ"ד סעיף יב.

(טו) לחוש לדעת ר"ת שדינה בשכיבה כמבואר בסק"א.
(טז) לכאורה היה ראוי לקובעה כשראשה מוטה כלפי חלל הבית, ורגליה רחוקים מעט מהכותל. ואין לחוש להפסק אויר שבין הנרתיק למזוזה"פ כמש"נ בפ"י סעיף

קביעתה, אלא אם אין אפשרות אחרת^(מח). לפיכך לא יקצר את הקלף כדי שתכנס לנרתיק שבידו^(מט).

ב. אך מזווה שעדיין לא היתה קבועה בפתח^(נו), מותר לחתוך מהגליון^(נא) את העודף על השיעור^(נב).

בא. אם כשקבעה היה בדעתו לחתוך מהגליון, או במקום שנהגו לחתוך, מותר לחתוך^(נג). ואם לאחר מכן גמר בדעתו שלא לחתוך, שוב אסור לנקוב בו, אף לצורך קביעתה^(נד).

שלא לחתוך אינו נאסר, אך החזו"א (יו"ד קעד, ב) כתב שנאסר. ולכאורה מביהגר"א משמע שאוסר בכל גווני, שכתב (רצ, ב) דמקו"ד הרמ"א שאסור לחתוך מהגליון הוא מדאיתא (בב"ב יד, א) שקשה מאד לעשות ס"ת שאורכו כהקיפו, ומוכח שאין לעשות את הגליון ארוך ולקצרו לפי ההיקף, עכ"ד. [ועי' בריטב"א שם שדחה ראה זון]. ומבואר מדברי הגר"א שאסור לחתוך מהגליון גם קודם שלמד בס"ת, שאל"כ עדיין אין קושי להשוות את ארכו להיקפו. שו"ר שכבר העיר כן החזו"א (שם). ואולי י"ל דלהו"א הגמ' שם שצריך את הגליון לצורך השוואת האורך לרוחב, מיד שהתחיל לכתוב הגליון מתקדש. אך לדידן שאין כל צורך בגליון לעצם הספר, כל קדושתו הוא רק כאשר הטפילו לקדושה, והזמנה לאו מילתא, ודו"ק. ומה שהביא הגר"א ראה מההיא דב"ב, כוונתו להביא ראה רק לעצם הדין שאף שהגליון רק טפל לקדושה, יש איסור לחותכו. ונפק"מ לדידן רק בס"ת ישן שכבר נתקדש הגליון ע"י השימוש בו. וקצ"ע עמש"כ בס"ק ע בשם השבו"י, דיש גנאי גם במזווה חדשה, וי"ל.

(נב) שיעור הגליון הנצרך, למעלה ולמטה [לכתחילה] הוא רק כחצי צפורן וי"א שורה או שתיים. ולפניה י"א כדי לגול את כולה [ולא נהגו כן], ואחריה כדי שיהיו האותיות מוקפות גויל, כמבואר ביו"ד (רפח, א). ונראה דאף שבדיעבד כשר אף אם לא השאיר כלום בגליון, מ"מ אסור לחתוך את השיעור הנצרך [לכתחילה] לגליון, דלפמש"כ בסק"ג הסיבה שהגליון לא מתקדש הוא משום שאינו נצרך לספר. ומה שסתמו בזה האחרונים, הוא משום דהשיעור הנצרך בלא"ה אסור לחותכו, ועדיין צ"ע.

(נג) בשעה"צ (שלד, מה) כתב שהא"ר מיקל גם בישנים אם הדרך לחתוך, ובמחצית השקל כתב שכן נהגו. והחזו"א (שם) כתב שכל שלא גמר בדעתו שלא לחתוך, מותר לחתוך. ועי' במש"כ הגר"ח"ק בהגהות בסוף מס' ס"ת.

(נד) כמש"נ בפ"ט סעיף ג. ואם המהר"ם שהכאנו שם מודה שמהני תנאי בחדשים, צריך לחלק בין לחתוך

(מח) כמבואר ביו"ד (רצ, ב) שאסור לחתוך מגליון הס"ת, אלא כדי להצילה מגניזה. ובפשטות ה"ה למזווה, וכן עולה ממש"נ בפ"י סעיף ג. אך אם אין אפשרות אחרת לקובעה אלא ע"י שינקוב בגליון, לכאורה מותר, ואף שנוקב רק לצורך המצוה, יש בזה גם צורך הקדושה עצמה, שהרי יש בזיון למזווה להסירה מהפתח, ומצוה לקובעה שלא תעמוד בטלה מהמצוה כמש"נ מסעיף לג. (מט) מקרה של צורך נוסף כתבנו בפ"ו סעיף כז.

(ו) כתב המשנ"ב (הו"ד בהערה הבאה) שקודם שלמד בספר לא נתקדש הגליון, דהזמנה לאו מילתא. ויל"ע לענין מזווה האם תלוי בקביעתה בפתח, או בדיוור בבית, די"ל שעד שמקיים בו מצוה אינו אלא הזמנה. אלא שעצם החילוק בין הגליון למקום הכתב, צ"ב. והיה מקום לומר שהגליון רק מועיל ללומד ולא לעצם הכתב, ולפי"ז לענין מזווה גם לאחר קביעתה לא יהיה קדושה לגליון. אך יותר נראה שעד שלמד בספר אין הגליון נטפל לכתב, ורק משלמד בו ונראה שגמר בדעתו שלא לחותכו, נטפל הגליון לספר ונתקדש. ולפי"ז לענין מזווה שלאחר שקבעה בפתח אינו עומד עוד לחותכו, נתקדש הגליון משעת הקביעה. ויש להביא סמך לזה מדאיתא במס' ידים (פ"ג מ"ד) דלר"י עד שעשה לה עמוד אין הגליון מטמא את הידים. וכתב שם הרמב"ם בפירוש המשנה וז"ל עדיין הוא חול לפי שאפשר שיחתוך מה שישאר בלא כתיבה, עכ"ל. ואף דאנן קי"ל כרבנן שמטמא את הידים, כיון שיתכן שלא יחתכו, י"ל דמודו רבנן שמותר לחותכו קודם שגמר בדעתו להשאירו. וכן מבואר בשו"ת שכות יעקב (ח"ג פו) שכתב וז"ל עד כאן לא קאמר ר"י וכו' כל זמן שלא תיקן כתיקונו כהלכתו וקרא בו דיוכל לומר דאדעתא דהכי הניח גליון מדובק בו להיגלל על העמוד והנותר יחתוך והוי כהתנה עליה מתחלה כן, משא"כ אם הס"ת כבר תיקנו על העמודים וקרא בו כמה שנים ודעתו הי' להניח כך וכו'.

(נא) המשנ"ב (שלד, נ) כתב בשם המג"א ופרמ"ג שעד שהתחיל ללמוד בספר אין קדושה בגליון דהזמנה לאו מילתא. ובפשטות ה"ה במזווה, ואף אם יהיה בדעתו